

Nyíregyházán

Vonzó, de nehéz feladat lehetett múzeumi emberek számára a Krúdy Gyula emlékkiállítás megrendezése, hiszen az író az élet élvezése közben nemigen gondolt az utókorra, legkevésbé a múltat kutató irodalomtörténészekre, muzeológusokra. 132 kötetén kívül szinte nem maradt utána semmi tárgyi emlék, színes életének több emberöltőre elegendő élményeiből és tapasztalataiból a legtöbbet: meséit és igaz történeteit hagyta ránk. Mesélnie kell tehát ma annak az emlékkiállításnak is, amely Krúdy kalandos életének, sajátos írói világának bemutatására vállalkozott az író szülővárosában, ahol egy 25 éve Krúdyval foglalkozó irodalmár, *Katona Béla* kalauzolja az olvasót.

Két helyiségből álló emlékkiállítás látható 1974 óta Nyíregyházán, az újjárendezett Jósza András Múzeumban. Az első teremben a falakat vörös faburkolat fedi, a megvilágítás is kicsit sejtelmes: az opál-szerű derengésben bolyongó regényhősök, az egyszerű-volt szépasszonyok arnyai nem tűrik a józan nappali fényt. Az embernek az az érzése, mintha a félhomályban Krúdy legendás vörös postakocsijába lépett volna be, mintha postakocsin tenne utazást ennek a különös életnek a tájain. A terem falában kör alakú vitrinekben láthatjuk az író életének egy-egy jelentősebb állomását. A gyermekkorból, a szűkebb családi környezetből nagyapjának alakja kíséri szinte élete végéig. Legidősebb Krúdy Gyula éppen akkor fejezte be jogi tanulmányait, amikor kirobbant a szabadságharc, s mint a többi jurátus, ő is beállt Kossuth seregébe. Klapka oldalán, Komárom védelmének többször kitüntette magát. Krúdy, aki nem mindenben követte éppen a család akaratát, egy valamire a családi örökségből nagyon büszke volt, éppen erre a 48-as nagyapai örökségre.

A nyíregyházi temetőben természetesen ma is megvan a Krúdy család síremléke, amelyen a következő szöveg olvasható: *Ifjú Krúdy Gyula köz- és váltóügyvéd, Krúdy Gyula 48-as honvédkapitány fia.* Krúdy Gyula, az író már nem írta oda minden könyvének címlapjára, neve alá, hogy a 48-as honvédkapitány unokája, de ez műveiből majdnem mindig kiderül.

Krúdy nem lépett jogi pályára, mint ahogy azt nagyapja és apja szerette volna. A nyíregyházi diákevek már az írói szárnypróbálgatások esztendei. Néhány társával együtt éveken át hírekkel látja el a fővárosi és más vidéki lapokat. Aztán kisebb írásait is közlik a lapok.

Jellemző termékenysége: az érettségit megelőző tanévben, tehát mintegy kilenc hónap alatt kerekén 90 novellája látott napvilágot, tehát minden harmadik napra jutott egy megjelent írás.

Ifjúság című regényének egyik hőse, amikor megérkezik Pestre, s a Keleti pályaudvaron kiszáll a vonatból, és kilép a nagy emberforgatagba, ezt mondja: „Ezt, meghódítom!” Nos, Krúdy is ilyenfajta, nem titkolt vágyakkal érkezik meg 17 évesen a fővárosba, persze az igazi meghódításra még évekig kellett várnia. Igaz, ontja magából a cikkeket, de csak később, 1910 körül találja meg saját világát. A következő tárló már ezt a Krúdyt mutatja, a Szindbád íróját.

A figyelmes kiállítás-látogató azonban hiába keresi az író személyes tárgyait, és az írói tehetség korabeli elismerésének bizonyítékait sem találja.

Krúdy nagyon szerette az életet, ezért ha pénze volt, akkor gyorsan elköltötte. Állandóan pénzzavarral küszködött, akár csak Ady. Bár tartósan házasságban élt, mégis távol állt tőle az akkori családi életre oly annyira jellemző polgári gyűjtőszendély. Döbbenetes olvasmány az a lista, amelyet az író halála után vettek föl lakásában a leltározók. Temérdek adósság maradt utána, ezért a hivatali emberek kiszálltak, és leltárba foglalták összes „vagyonát”: vagyis néhány ruhadarabot, és egy-két személyes használati eszközt.

Még saját könyvei sem igen voltak meg a leltározók ottjártakor, mindössze néhány újságkivágás hevert a polcán.

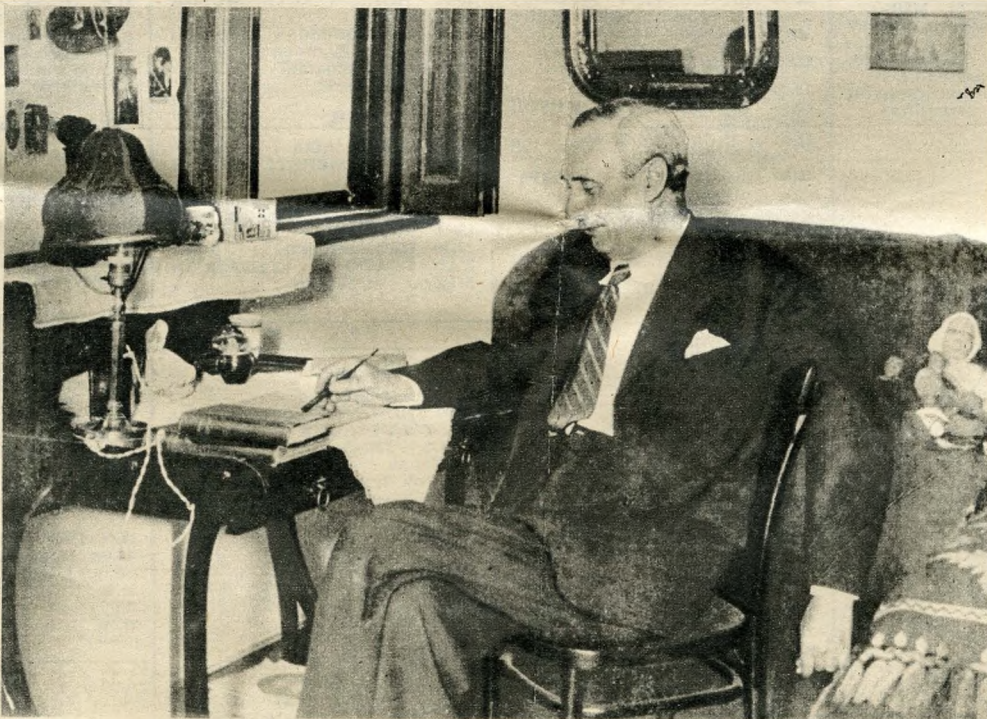
Tudjuk, megkapta a főváros Ferenc Józsefről elnevezett irodalmi díját. Élete vége felé pedig, amikor meglehetősen nehéz körülmények között élt, egyike lett az első Baumgarten-díjasoknak. Krúdyt alig-alig érdekelte az ilyesmi.

„En írónak születtem, semmi másnak” — vallja egyik önéletrajzában. Nem az utókorra sandítva, nem az irodalmi díjak reményében írt, hanem mert írás nélkül egyszerűen nem tudott létezni.

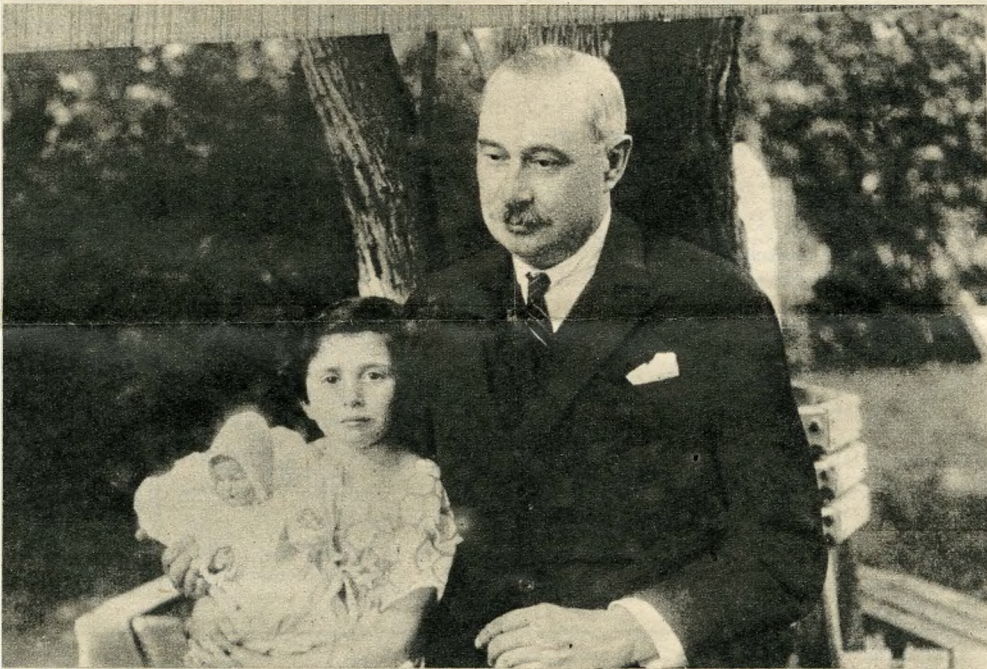
1933. május 12-én halt meg szívbénulás következtében. Előző este fiával együtt még betért a Kéhlibe, kedves pincéretől kért egy liter zöldszilvánt, hogy hazavigye. Másnap holtan találták. A hivatalos körök nem képviseltették magukat Krúdy temetésén, de ott volt Pest akkori egész éjszakai világa. Pincérek, kocsmárosok, markörök, bukmékerek, krupiek és íróársai, barátai, tisztelői. Sári Elemér cigányzenekara pedig Krúdy kedvenc nótáját húta:

„Viszik a menyasszony selyemágyát,
Tetejébe rakták a ládáját,
A ládája pénzzel telis-tele,
De a szíve vágyik hazafele.”

Bokros Katalin

Dolgozószobájában, 1932

Zsuzsa lányával 1925. Lent: Óbudán, 1930

Gábor Viktor reprodukciói

Krúdy Gyula Budapestje címmel, az író születésének századik évfordulója tiszteletére mintegy 300 oldalas kiadvány jelent meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gondozásában. A gyűjtemény szemelvényei — Krúdy Gyula legismertebb regényeinek részletei — idézik a századforduló légkörét, a mindennapi élet szokásait, hangulatát, a társadalom egyes rétegeinek embertípusait, világszemléletüket, életformájukat, gondjaikat és vidámságaikat — a főváros lélegzését, közérzetét közvetítik az olvasónak. Annak a Budapestnek a hangulatát idézi, amelyről Krúdy egyik regényében így írt: „Sokszor megátkoztam ezt a várost, de mindig visszatértem hozzá, akármilyen messzire voltam... Valamely titokteljes varázsa van Budapestnek...” (A kötetet Devecseri Lászlóné állította össze, és az író leánya, Krúdy Zsuzsa lektorálta.)

ŐSZI REGGEL A MÚZEUM KERTBEN

... Az őszi reggel úgy ébred a nagyváros felett, mintha a szomorúság maga ereszkednék le a magas tetőkre. Felhők járnak az égen, és a szél süvöltözik az utcasarkokon. Később az eső is megeredt e reggelen, és bánatosan hullott a magasságból. Mindenfelé ködök és párák szállnak. Mintha az egész város felett egy nagy szürke esernyő volna kinyitva, amelynek millió líkacsán befoly a víz, és lehull az aszfaltra, mérgeket az embereket, akik pedig anélkül is elég kedvetlenül néznek a szürke világba.

A Sándor-főherceg utcában is ködös, szomorú a világ. A Múzeum kert járnak az ott, kopott verebek húzódnak meg a tar gallyakon, és a sétatyúkon alig jár valaki. Vizes és sáros minden. A fű már elkopott rég, és a november köde járkal a nagy fák között. A ködben úszik a múzeum komoly épülete, és mintha ködből ballagna elő mankós botjával a hadastyán, aki kék sapkájával a kertre felügyl. Lompos bonnek sietnek keresztül a kerten, kezükön apró gyerekekkel, diákok mennek sebesen könyveikkel, a Kálvin téren rekedten veri el az óra a háromfartály nyolcat. Vénaszonyok — ő, hogy vénaszonyokkal mindenütt találkozunk — lépegetnek csendesen, elgondolkozva a fák alatt, lehaajtják kendőbe burkolt fejüket, amint a vizes, kopaszodó fák alatt mennek a sáros utakba beletiport leveleken, mintha a nyarat keresnék itt az őszben e megvénült nimfái az illatos mezőknek.

Óreg szemekkel hunyorgatva nézegetnek: nincs, nincs meg a nyár, hiába keresik — és csendesen odébbtipegnek a fák alatt...

Az aranybánya (1901)

KOLDUSOK

... A templom előtt álló társaságot különben sem vette figyelembe senki más, mint azok a borzalmas koldusok, akik itt a város környékéről, a város legkülönbözőbb részeiből tolokocsikon, zsámolyokon, háromlábú székeken: a Teréz-templom környékén összegyűlekedtek. Valóságos kolduskiállítás volt itt, mintha Budapest legszánalomraméltóbb emberei találkoztak volna a szabadon álló templom környékén. Valami titkának kellett lenni, hogy a terézvárosi templom környékén volt a legtöbb koldus, szörnyű gyűjtemény a nagyváros nyomorából. Vilma kisasszony szinte megrettenve nézett körül a rátamadó szörnyű szemek között. „Borzasztó elgondolni, hogy ezek az emberek valaha fiatalok is voltak”, mormogta a kisasszony, és aprópénzecskeket osztogatott a koldusok között, amely pénzecskeket azok jóformán meg sem köszöntek.

Elkényeztetett koldusok ezek — magyarázta a középkorú úriember — a terézvárosi koldusok a legszemtelenebbek az egész világon. Szinte követelőznek, mert ebben a városfartályban kötelező a jótékonyosság. Annyi mindenféle jótékonyági egyesület van itt, mintha az embereknek egyéb dolguk se volna az adományozásnál. Másrészt ezen a környéken laknak a színésznők, táncosnők, a mulatóhelyek dámai, akik babonásak a koldusok átkai vagy áldásai iránt. Ül itt egy borzasztó csúnya öregasszony, fűzve-varrva, mozdulatlanul egy kerekesszékekben. Ha ez megátkoz valakit, abból nagy baj szokott lenni. A közeli Operaházban hamisan énekel a primadonna, a boldog szerelemben pedig bizonyosan bánat következik. Kinek volna kedve ilyen vén boszorkánnyal kikezdeni?...

Boldogult úrfikoromban (1930)

DÁMA A TELEFONNÁL

... Oh, ebben az időben, amikor a pesti nők igazában megtanultak a telefonnal bánni, azon át hódítgatni, szórakozni, felelősség nélkül kacérkodni: Fruzsina talán legjobban tudta érzelmeit kifejezni az Edison-szerkezeten át.

Egy korszakbeli pesti dáma lakása nem is képzelhető el telefon nélkül (amelyen át „társadalmi élet” is folytatható), de Fruzsina szerelmének ápolásához oly szüksége volt a mindennapi telefonbeszélgetésre, mint a virágnak a kertész kannájára.

A hajdani úrnők levelezései — a csodálatos oldalakra terjedő szerelmeslevelei — helyett jött a telefon, amely mindazt elintézte, amit néhány év előtt még leveleken kellett megírni.

Fruzsina csókolózni tudott telefonon...

Rezeda Kázmér szép élete (1933)